

нить работы А. П. Рудановского, который прямо указывал на ошибочность сопоставления доходов и расходов, или же, наоборот, в незаконченных финансово-хозяйственных операциях. Вместе с тем даже при таком подходе возникает ряд осложнений, поскольку с бухгалтерских теоретических позиций определение дохода более объективно и точно, чем определение расходов. Последнее вытекает из того, что доходы определяются на основании документов по реализации продукции работ и услуг, а объем расходов во многом определяется выбранной учетной политикой организации, которая зависит от воли менеджмента, особенностей применения различных методологических приемов, что усиливает субъективный характер исчисления расходов.

Кроме этого во внимание следует принимать и действующие системы учета затрат, в настоящее время используется три таких системы: система исчисления себестоимости по фактическим затратам, система средних затрат и система нормативных затрат. Несмотря на наибольшую адекватность первой системы, она не может с достаточной степенью глубины использоваться на большей части средних и крупных хозяйствующих субъектов и ограничена преимущественно мелким бизнесом. Слабым местом здесь остается практическая невозможность вводить в систему учетных координат расходы будущих периодов, резервы предстоящих расходов и платежей. Поэтому в российской учетной практике, как и в большинстве стран СНГ, преобладает система исчисления себестоимости по средним затратам, что усиливает вероятностный характер определения конечного финансового результата.

Таким образом, и размер определяемой прибыли во многом носит приблизительный характер, несмотря на то, что бухгалтерский учет стремится в максимальной степени соблюсти свои важнейшие принципы.

Гура Н. О.,

*д-р экон. наук, профессор кафедры обліку та аудиту,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИКА НАУКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ

Вивчення наукової літератури та опитування великої кількості науковців як у галузі бухгалтерського обліку, так і інших наук дозволило зробити висновок, що не існує єдиної думки щодо на-

повненості та взаємозв'язку таких підмножин, як теорія, методологія та методика науки.

Щодо теорії і методології науки різночитань менше, думка більшості науковців полягає у тому, що ці складові науки певною мірою перетинаються. Так, теорія визначає предмет науки, її об'єкти, принципи (постулати), до теоретичних основ науки відноситься її концепція, парадигма тощо. Але дослідження об'єктів науки, використання її принципів та методів здійснюється на рівні методології.

Стосовно методології та методики науки існують кардинально протилежні точки зору. Частина науковців вважає методiku настільки нижчою за методологію, що остання навіть частково не містить в собі елементів методики. Як правило, такі науковці пов'язують методологію науки тільки з загальнонауковими методами пізнання, не враховуючи специфічних для різних наук методів. Вважаємо більш відповідною точку зору тих науковців, які вважають, що методологія містить елементи методики, тобто ці множини перетинаються.

Дослідження цього питання потребує чіткого визначення методології науки, яке суттєво відрізняється в різних словниках та у різних авторів. Найбільш чітко поняття «методологія науки» визначено у філософському енциклопедичному словнику — «це систематизований аналіз методів, які застосовують для отримання наукового знання, і тих загальних принципів, якими скеровується наукове дослідження» [1, с. 492]. У цьому ж словнику визначають загальну, окрему та конкретну методології з роз'ясненням, що окрема методологія досліджує методологічні проблеми окремих наук або їхніх груп, а конкретна методологія, яку іноді називають методикою, займається методологічними аспектами, пов'язаними з окремими дослідницькими операціями (наприклад, методика проведення фізичного експерименту).

Дійсно, не викликає сумніву, що загальнонаукових методів пізнання не достатньо для вивчення фізики або математики, що існують специфічні методи (окрема методологія) для різних груп наук — філологічних, фізико-математичних, хімічних. При цьому навіть в межах однієї групи наук існують методи, специфічні для кожної з них. І неможливо уявити собі методологію фізики без методики проведення фізичних дослідів.

Щодо економічних наук, то більшість з них використовують тільки загальну та окрему методологію, тобто користуються загальнонауковими та специфічними для всіх економічних наук методами, зокрема, статистичними, економіко-математичними.

Бухгалтерський облік серед економічних наук є такою наукою, яка має найбільш специфічні конкретні методи, які характерні тільки для цієї науки. І існувати як наука та досягати своїх цілей бухгалтерський облік не може без використання цих методів. Тому методологію бухгалтерського обліку не можна розглядати без бухгалтерських рахунків та подвійного запису, без оцінки об'єктів обліку та інших елементів методу бухгалтерського обліку. Тобто особливості методу бухгалтерського обліку визначають особливості його методології.

Багато науковців досліджують методологію бухгалтерського обліку, розкриваючи при цьому питання оцінки об'єктів обліку, їх визнання та відображення на рахунках бухгалтерського обліку, гармонізації та стандартизації обліку тощо, що підтверджує наведену вище думку.

В.Ф. Палій і Я.В. Соколов визначають, що «в бухгалтерському обліку методику відображення фактів у конкретній кореспонденції рахунків звичайно називають «методологією» обліку» [2, с. 6] і визначають такі складові методології, як рахунки, кореспонденція рахунків та повідомлення (документи) про факти господарської діяльності [2, с. 35]. М.С. Пушкар вважає, що методологія «складається з принципів та правил отримання, обробки, фіксації та передачі інформації, правил оцінки, ведення рахунків, критеріїв розмежування основних засобів та малоцінних і швидкозношуваних предметів, порядку нарахування амортизації, обліку ремонтів, оцінки запасів та готової продукції, списання витрат майбутніх періодів, порядку визначення обсягу реалізованої продукції, розподілу комплексних витрат, утворення статутного фонду та інших фондів» [3, с. 33].

На державному рівні розробка питань методології бухгалтерського обліку включає визначення принципів обліку, порядку оцінки та визнання об'єктів обліку та розкриття інформації про них у фінансовій звітності, кореспонденції рахунків за різними господарськими операціями, порядку застосування інших елементів методу бухгалтерського обліку тощо. Це також підтверджує думку про те, що методологія бухгалтерського обліку включає елементи методики і не може розглядатись окремо від елементів методу бухгалтерського обліку.

Можна зазначити, що в тих науках, які мають специфічні методи дослідження (конкретну методологію), серед яких і наука бухгалтерського обліку, методологія науки включає елементи методики, тобто ці підмножини перетинаються.

Література

1. Философия: Энциклопедический словарь / [под ред. А.А. Ивина]. — М. : Гардарики, 2004. — 1072с.
2. Палий В.Ф. АСУ и проблемы теории бухгалтерского учета / Палий В.Ф., Соколов Я.В. — М. : Финансы и статистика, 1981. — 224 с.
3. Пушкар М.С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти) : [монографія] / Пушкар М.С. — Тернопіль : Економічна думка, 2000. — 567 с.

Гурская М. М.,

канд. экон. наук, доцент

кафедры бухгалтерського обліку і аудиту,

Кубанський державний університет, м.Краснодар, Росія

ВЛИЯНИЕ СТРАТЕГИИ И ТАКТИКИ УЧЕТНЫХ ИДЕОЛОГИЙ НА РАЗВИТИЕ БУХГАЛТЕРСКИХ ПРИНЦИПОВ

Сегодня, когда постсоветское пространство находится между статическим и динамическим типами учета, а мировое сообщество стремится в пространство актуарного учета, представляется весьма актуальным исследование общих (стратегических) и отличительных (тактических) характеристик трех видов учета (статического, динамического и актуарного). Общая стратегия состоит в том, что все виды учета имеют общий интерес (настоящих собственников), который объединен единой целью: извлечение прибыли. При этом все виды учета, на первый взгляд, преследуют общие принципы организации учета: требование достоверного объективного представления информации и требование объективной оценки. На самом деле самые ранние средневековые «бухгалтеры» скрывали от посторонних глаз фактические данные о капитале, долях партнеров, прибыли и вуалировали отчетность, а объективность оценки всегда зависела от тактической цели.

Тактика достижения стратегической цели имеет конкретные для каждого вида учета интересы и цели. При статическом учете действует требование ликвидации предприятия: прибыль можно изымать только, как минимум, при условном закрытии предприятия и погашении всех долгов. Следовательно, данная стадия развития учета выражает интересы кредиторов и направлена на предупреждение банкротства.

Предложенный Ж.П. Савари баланс фиктивной ликвидации (без юридической ликвидации) не имел отношения к распределе-